

Synpunkter på *Lenins resa*

Målning av MG Sokolov som ska visa Lenins ankomst med tåg till Petrograd i april 1917. Bakom Lenin står Stalin, vilket är en historieförfalskning – Stalin var inte där. Men när tavlan målades (1937) var det politiskt opportunt (kanske t o m nödvändigt) att framhålla Stalin.

Innehåll

Martin Fahlgren: Synpunkter på Lenins resa	1
Per Olsson: Lenins resa 1917	3
Per Leander: När Lenin fick hemlängtan	5

Martin Fahlgren: Synpunkter på Lenins resa

I år, 2017, är det 100 år sedan den ryska revolutionen, och därför är det inte särskilt förvånande att det ges ut böcker om olika aspekter av denna revolution som fick sådana stora återverkningar på 1900-talet historia. En av dessa böcker är Catherine Merridales *Lenins resa: Vägen till revolutionen 1917*, som tar avstamp i den tågresa som Lenin gjorde i april 1917 från sin exil i Schweiz till revolutionens Ryssland. Det är denna bok som denna artikelsamling handlar om.

De två recensioner som följer efter denna artikel tar ganska utförligt upp bokens beskrivning av hur tågresan organiserades och Lenins eventuella ekonomiska och andra relationer till Tyskland under detta förlopp. De konstaterar bl a att Merridale ganska eftertryckligt avvisar talet om att Lenin skulle ha varit en betald tysk agent. Denna del är också en av bokens starka sidor. Eftersom detta tas ganska utförligt upp i de följande recensionerna finns det ingen anledning att här tränga in närmare i den saken. Däremot finner jag det angeläget att peka på några andra, sämre sidor av Merridales bok.

När jag började läsa boken blev jag först positivt överraskad. Jag tyckte att de första kapitlen, bortsett från Inledningen, var bra och att boken på ett konkret och bra sätt redogjorde för den ryska revolutionens tidiga skede (februarirevolutionen och omständigheterna kring den), liksom Lenins vedermödor för att ta sig till Ryssland.

Men tyvärr håller inte andra halvan av boken måttet – det verkar nästan som att författaren tappat sugen och berättarglädjen får alltmer ge vika för en ganska livlös framställning där det historiska skeendet får allt mindre utrymme. Den mångfacetterade redogörelsen för ett intressant, händelserikt och viktigt förlopp tonar bort när författaren överger temat ”Lenins resa”, för att i stället formulera en ideologiskt färgad attack mot Lenin, mot bolsjevikerna och den ryska revolutionen överhuvudtaget.

Ett exempel på detta är bokens resonemang om hur utländska intressen på olika sätt, genom politiska påtryckningar, agentverksamhet och pengar, försökte påverka utvecklingen. En helt OK aspekt att ta upp, men här arbetar Merridale med olika måttstockar när hon beskriver bolsjevikernas resp. övriga riktningars agerande. Det kan vara meningsfullt att titta lite närmare på hur det går till.

Merridale påvisar – helt riktigt – att *alla* stormakter strödde pengar på opinionsgivare, journalister, politiska partier osv för att främja sina *egna intressen* och att tyskarna satsade pengar på bolsjevikerna (för att helst få slut på kriget på östfronten). Hon klargör också att ett sådant agerande från stormaktens sida inte är ovanligt, utan snarare regel. De försöker påverka utvecklingen, men för det mesta misslyckas de i sina föresatser och slutresultatet blir oftast något helt annat än det som de förväntat sig – utvecklingen i Mellanöstern – Afghanistan, Irak, Libyen, Syrien ... – under de senaste årtiondena är aktuella exempel på detta.

Tyskarna gav visst stöd till bolsjevikerna med baktanken att dessa skulle undergräva Rysslands krigsansträngningar med förhoppningen att Ryssland skulle dra sig ur kriget – vilket också skedde, men de trodde också att bolsjevikerna sedan snabbt skulle förlora fotfästet. Där misstog de sig grovt.

Så långt finns det inget i sak att invända mot Merridale. Dessa aspekter behandlas på ett någorlunda vettigt sätt, även om redogörelsen efter hand blir allt rörigare och resonemanget allt svårare att följa. Men så småningom börjar berättelsen få slagsida. Det blir alltmer uppenbart att Merridale har en politisk baktanke: Hon driver en politisk agenda som går ut på att rikta huvudelden mot bolsjevikerna, även när det inte är motiverat av historiska fakta.

Hon påstår exempelvis å ena sidan att bolsjevikerna fick pengar från tyska källor (det finns

ingen anledning att betvivla det – tyskarna ansåg att det gynnade dem själva) och klandrar skarpt bolsjevikerna för att de inte också öppet erkände det. Å andra sidan försöker hon inte ens visa att bolsjevikerna visste varifrån dessa penningssummor (som inte var enorma) kom. Men det som verkligen är anmärkningsvärt är att hon inte samtidigt kritiserar det omfattande stöd som bolsjevikernas motståndare (de vita, men även andra grupper som var emot bolsjevikerna), erhöll från t ex England och Frankrike. Dessa makter stödde dessutom inte bara oppositionen ekonomiskt och politiskt, utan de ingrep även direkt genom att uppmuntra och organisera terrordåd (inklusive mordförsök på Lenin) och senare, under inbördeskriget, ställde de upp militärt med såväl vapen som med trupper för att störta bolsjevikerna.¹ Det senare var således OK, i alla fall klandras det inte, medan bolsjevikerna ställs i skamvrån.

Kritiken mot bolsjevikerna tar alltmer överhanden, för att till slut helt dominera, och då handlar det inte bara bolsjevikernas agerande och politik under revolutionsåret och den närmaste tiden efteråt, utan vi får oss till livs en ensidig och andefattig kritik som gör anspråk på att gälla för hela perioden (nära 80 år) fram till Sovjetunionens sammanbrott.

I bokens sista kapitel ("Reskamrater") kritiseras skarpt bolsjevikernas politik efter revolutionens seger. Att delar av den kritiken är berättigad det är uppenbart, även om den snabbt blir alltför ytlig och onyanserad för att ge någon förståelse. Men Merridale nöjer sig inte med ge en förfädd historik, utan ansluter sig också till den moderna dominerande borgerliga, starkt ideologiserande och politiserande synen på Sovjetunionen, som betonar kontinuiteten mellan Lenins och Stalins Sovjet och hävdar att stalinismen var den naturliga fortsättningen och resultatet av den bolsjevikiska revolutionen 1917, en ståndpunkt som det sannerligen finns anledning till att ifrågasätta – och i vilket fall som helst ger skeendet under 1917, som är ämnet för Merridales studie, inga belägg för sådana slutsatser.

För att kunna behandla den ryska revolutionens öde på ett sådant grovt förenklat sätt krävs att man bortser från eller blundar för en lång rad omständigheter och händelser, och att man förenklar och renodlar vissa saker.

Det gäller i hög grad Merridales bok, vars slutkapitel på ett drygt 20-tal sidor för oss ända fram till Putins Ryssland. Det görs inte ens ett *försök* att sätta in den ryska revolutionens historia i ett rimligt historiskt sammanhang. Den slutsats som undertecknad drar av detta är att bokens författare ansett det vara av största vikt att göra en tydlig avgränsning åt vänster och se till att slutomdömet om bolsjevikerna och Lenin blir negativt. Därför framhålls Lenins "hän-synslöshet", han görs ansvarig för tiotusentals människors död och får t o m epitetet "monster".

Det är förvisso sant att Lenin och bolsjevikerna inte gick fram med silkesvantar, men om man säger det utan att klargöra det historiska sammanhanget, inte minst det blodiga inbördeskriget (där imperialistmakterna stödde den vita sidan) och inte nämner sådant som den omfattande vita terrorn som var minst lika grym som den som bolsjevikerna stod för (i själva verket värre, och där judepogromer intog en viktig plats) – då har man förvrängt historien och gett en ensidig, osaklig och felaktig bild av den ryska revolutionen. Tyvärr präglar det i synnerhet de sista kapitlen i *Lenins resa*.

Därför kan undertecknad inte rekommendera boken. Det är synd att den urartar på detta sätt, eftersom de första kapitlen innehåller en välskrivna och tankeväckande redogörelse för hur och inte minst *varför* den ryska revolutionen bröt ut. Men under tågresan spårar berättelsen ur.

2/8 2017 Martin F

¹ Se t ex den brittiske diplomaten och spionen Bruce Lockharts [Som politisk agent](#) och artikeln [Britterna planerade attentat mot Lenin](#).

Per Olsson: Lenins resa 1917

Offensiv 1/3 2017

***Lenins resa: Vägen till revolutionen 1917* av Catherine Merridale (Historiska Media, 2017) skildrar revolutionsåret 1917 utifrån den tågresa som revolutionsledaren Lenin tillsammans med andra socialister gjorde för att nå Ryssland.**

Från första stund blev denna tågresa genom Tyskland en del i kampanjen mot Lenin och bolsjevikerna som anklagades för att vara köpta av den tyska krigsmakten. Den anklagelsen har sedan dess funnits i den arsenal av lögner som har riktats mot oktoberrevolutionen.

”Istället för bevis fanns bara påståenden och lögner”, skriver Catherine Merridale och avfärdar den seglivade lögnen om att ”tyskt guld” låg bakom oktoberrevolutionen. Det är en av bokens förtjänster. En annan är den livfulla skildringen av revolutionen – från februari fram till oktober 1917.

Men ju närmare oktoberrevolutionen och bolsjevikernas maktövertagande genom sovjeterna (demokratiska församlingar, råd, som representerade massan av arbetare, soldater och fattiga bönder) desto mer fientlig blir författaren mot revolutionen och Lenin.

Författaren säger att hon själv en gång tillhörde ”Marx och Lenins värld”, men att hon grät av lycka när ”Berlinmuren föll”. Antisocialismen och de ständiga försöken att dra en rak linje från oktoberrevolutionen till Stalins terror och till en del även Putins Ryssland drar ner betyget ordentligt.

Men trots alla adjektiv mot bolsjevikerna tvingas även denna bok erkänna att:

”Lenins politik gav hopp och värdighet till många av landets fattiga, inte minst genom att ge kvinnorna en jämlikhet som de aldrig varit i närheten av tidigare”.

Sverige, inte minst Stockholm och Haparanda, har en stor plats i *Lenins resa*. Haparanda blev under första världskriget (1914-18) den kanske viktigaste gränsövergången.

Det fanns ingen annan väg över land om vapen och varor skulle skickas från Europa till Ryssland och längre österut. Sjövägen över Nordsjön och Östersjön var fylld av minor och krigsfartyg och vägen genom Tyskland till Ryssland hade kriget stängt.

Haparanda var en anhalt på Lenins resa. Stockholm en annan. I båda dessa städer vimlade det såväl av spioner och diplomater som konspiratörer, svartabörshajar och andra penninghungliga mindre nogräknade figurer, som också försökte tjäna en slant på att säga vad de krigsförande länderna ville höra. I den sistnämnda kategorin fanns Parvus, en före detta rysk socialist som mjölkade den tyska krigsstaben med hjälp av rövarhistorier om att han hade de ryska revolutionärerna i sin sold.

Till bokens heder återupprepar den inte lögnerna om att Lenin och Trotskij betalades av Parvus, som blev en rabiat motståndare till oktoberrevolutionen.

I den skuggornas armé som spionerna utgjorde fanns också den brittiska spionen Samuel Hoare som via Haparanda anlände till Petrograd 1916 med uppdrag att bevaka vad som hände i Ryssland.

Hoares, i likhet med andra i brittisk tjänst, primära uppgift var att se till att Ryssland inte drog sig ur kriget utan fortsatte att strida med Storbritannien och Frankrike mot Tyskland. Det i sin tur skulle borga för att den brittiska imperialismen efter kriget, på både Frankrikes och Tysklands bekostnad, skulle kunna ta kontroll över vad som fanns kvar av den ryska ekonomin.

Det var ännu ett exempel på det korrekta i Lenins träffande beskrivning av det första världskriget som ett imperialistiskt, erövringsinriktat roffarkrig.

Kriget avslöjade djupet i tsardömet's förfall och i slutet av 1916 rapporterade en förtvivlad Samuel Hoare hem att "en stor majoritet av civilbefolkningen i Ryssland förespråkar fred" och att livsvillkoren blivit outhärdliga. Det var inte vad London ville höra, utan man fortsatte att stödja en rutten regim.

Även efter det att tsaren fallit blev det överskuggande målet för den brittiska imperialismen att Ryssland skulle bli kvar i kriget. Att den nya provisoriska regeringen som bildades efter februarirevolutionen skulle fortsätta kriget var ett villkor för att den skulle erkännas av den brittiska regeringen.

Februarirevolutionen, som hade inletts på den internationella kvinnodagen den 8 mars, gav prov på den förankring som bolsjevikpartiet hade bland Petrograds arbetare.

Drivande i februarirevolutionen var bolsjevikerna i arbetarstadsdelen Viborg, särskilt partiets kvinnliga medlemmar som vågade trotsa regimen, men också de manliga bolsjevikerna som ansåg att man skulle vända blicken mot 1 maj istället för att samla till strejk och demonstrationer på 8 mars.

I *Lenins resa* är detta något som förbigås, men bolsjevikerna erkänns dock som det parti "som hade ett stöd hos gräsrotterna som andra socialistiska grupperingar avundades dem".

Efter att tsardömet hade rasat samman och en ny borgerlig regering bildats svävade flera av partiets ledare i Ryssland, däribland Stalin och Kamenev, i oklarhet över hur revolutionen skulle gå vidare. Som boken beskriver fick partitidningen *Pravda* under Kamenevs ledning en i det närmaste positiv inställning till Rysslands fortsatta deltagande i kriget. Det var en tidning "som verkade ha tappat fokus på partiets uppgifter".

Partiavdelningen i Viborg, som delade Lenins uppfattning, hade en mycket klarare uppfattning och deklarerade att en ny revolutionär provisorisk regering med representanter från olika arbetarpartier och baserad på sovjeterna skulle byggas. Med andra ord: revolutionen måste gå vidare och ta sig an de socialistiska uppgifterna om kravet på fred, jord och bröd skulle bli verklighet.

När nyheterna om vad som hänt i Ryssland 1917 nådde Lenin och andra ryska socialister i exil restes den givna frågan: Hur åka tillbaka till Ryssland?

Ärliga socialister som var emot kriget kunde inte, som Plechanov, som varit med om att bygga upp den socialistiska rörelsen men som blivit högersocialdemokrat och stark krigsanshängare, med brittisk eskort ta sig till Ryssland.

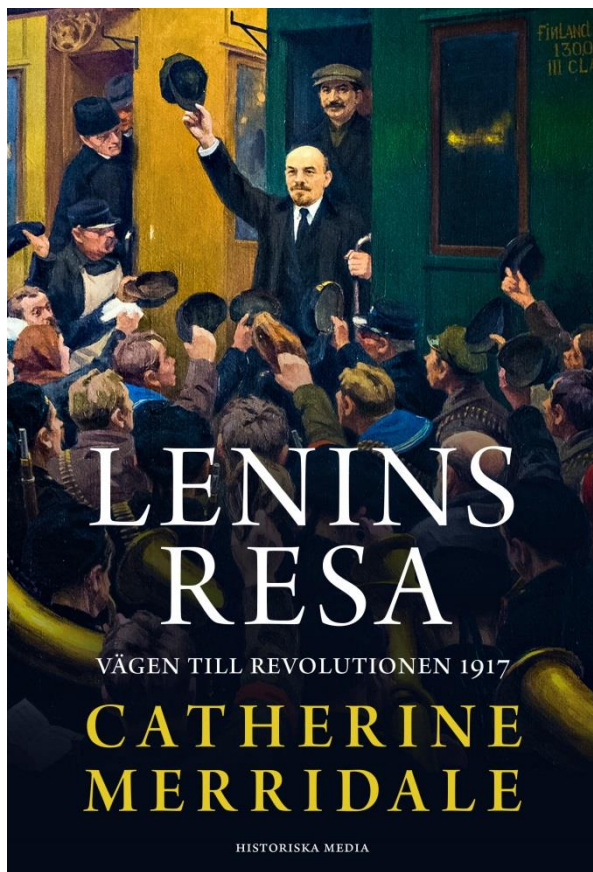
Den brittiska imperialismen ville att Lenin skulle bli kvar i exil och inte heller var den provisoriska regeringen beredd att erbjuda bolsjevikledarna att komma tillbaka.

Motvilligt måste Lenin börja överväga att färdas på tysk mark för att kunna ta sig tillbaka. "Det var det enda sättet att ta sig hem till Ryssland". Men det krävdes ett godkännande av de tyska myndigheterna. Lenin var medveten om att motståndarna skulle utnyttja detta och rådfrågade även andra revolutionära socialister från olika länder om vad de ansåg. De svenska vänstersocialdemokraterna gav exempelvis sitt stöd till resan och det ska även Socialdemokraternas ledare Branting ha gjort enligt boken.

I en speciell järnvägsvagn med andra- och tredjeklasskupéer åkte Lenin tillsammans med 31 andra vuxna genom Tyskland. Resan till Finlandsstationen i Petrograd tog åtta dagar. Efter Tyskland och färjan Sassnitz-Trelleborg väntade en resa genom Sverige. En av bokens behållningar är skildringen av Lenins uppehåll i Stockholm.

I Ryssland kom Lenin att snabbt vinna bolsjevikernas medlemmar för det socialistiska programmet som i koncentrat formulerades till: Inget stöd till den provisoriska regeringen – all makt till sovjeterna. För att vinna majoritetens stöd gällde det att tålmodigt arbeta, förklara och organisera.

Detta tillsammans med de olika provisoriska regeringarnas misslyckanden på alla områden och de fortsatta katastrofala krigsansträngningarna gjorde att bolsjevikerna vann majoritet i städer, på landsbygden och krigsfronten, vilket möjliggjorde oktoberrevolutionens seger. Oktoberrevolutionens exempel gjorde det omöjligt för de krigförande länderna att fortsätta kriget och bara ett och ett halvt år efter Lenin med fleras resa genom Tyskland tvingades kejsar Wilhelm II att fly landet och den tyska revolutionen bröt ut. .

Per Leander: När Lenin fick hemlängtan

Internationalen 17/3 2017

Lenins mytomspunna hemresa från exilen i Schweiz i ett ”plomberat tåg” genom fiendelandet Tyskland, via Sverige och Finland, till det revolutionära Ryssland i april 1917 har blivit föremål för flera böcker så väl som en film med Ben Kingsley i huvudrollen (*Lenin: The Train* 1988). Bland böckerna är Michael Pearsons klassiker *The Sealed Train* från 1975 speciellt värd att nämna för sin detaljerade skildring av resan och resenärerna.

Nu, i samband med hundraårsminnet av ryska revolutionen, kommer en ny bok på detta ämne. Catherine Merridales *Lenins resa – Vägen till revolutionen 1917*, som på många sätt också är läsvärd och välkommen.

När nyheten om februarirevolutionen nådde den landsflyktige bolsjevikledaren i mars 1917 förstod han att han omedelbart måste bege sig till Ryssland och påverka den politiska utvecklingen. Problemet var att Lenin befann sig isolerad i det neutrala Schweiz, omgivet av

krigförande länder och fientliga regimer. Eftersom att Frankrike och England vägrade honom resetillstånd, fann han sig till sist tvungen att resa genom Tyskland, vilket skulle ge upphov till rykten som ekar än idag, om att Lenin var en tysk agent. Catherine Merridale går igenom detta och slår fast att de tyska myndigheterna definitivt hjälpte Lenin, med hopp om att han skulle ställa till oreda i Ryssland, och i bästa fall – om han mot förmodan kom till makten – skulle sluta separatfred med Tyskland.

Men det är mer korrekt att säga att Lenin utnyttjade tyskarnas hjälp, snarare än att vara deras agent. Målet för bolsjevikerna var hela världsrevolutionen och att även den tyska kejsaren, junkrarna och kapitalisterna skulle störtas. Catherine Merridale sätter dessutom händelsen i ett historiskt sammanhang genom att visa hur engelsmännen hjälpte bolsjevikernas motståndare, och drar till och med paralleller med hur USA i modern tid har understött talibanerna och andra terrorgrupper runtom i världen i hopp om att det ska främja deras intressen.

Catherine Merridale ger också väldigt mycket utrymme till händelseförloppet i Sankt Petersburg under februari, och kampen där mellan den provisoriska borgerliga regeringen och arbetarsovjeten. Det är intressant, men tillsammans med en del andra utsvängningar – inte minst det sista ganska onödiga och framför allt förenklade kapitlet om Sovjetunionens historia fram till Putins dagar – tar det fokus från själva huvudtemat, nämligen Lenins resa, som avklaras på två-tre av bokens elva kapitel.

Bitvis känns Lenin inte ens som bokens huvudperson.

Lästips

Per Leander: [Lenins kostym](#) (Lenin på genomresa till revolutionens Ryssland)